

Ελληνική Δημοκρατία
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Ηπείρου

Κοινωνιολογία της Υγείας

Ενότητα 10 : Κοινωνιολογία του Σώματος-Μέρος Γ'

Μαίρη Γκούβα

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ανοιχτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου

Τμήμα Νοσηλευτικής

Κοινωνιολογία του Σώματος

Ενότητα 10 : Κοινωνιολογία του Σώματος-Μέρος Γ'

Μαίρη Γκούβα

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Ιωάννινα, 2015

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.
- Το έργο «**Ανοιχτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σκοποί ενότητας

- Γνωριμία με τις φεμινιστικές θεωρίες που ανήκουν στην Κοινωνιολογία του Σώματος.
- Καλύτερη κατανόηση των φεμινιστικών θεωριών μέσα από το παράδειγμα των νέων τεχνολογιών αναπαραγωγής.

Περιεχόμενα ενότητας

- Φεμινιστικές θεωρίες.
- Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής.

Φεμινιστικές Θεωρίες 1/18

- Τα ιατρικά κείμενα του 19^{ου} αιώνα περιέγραφαν τα σώματα με τρόπους που αντικατοπτρίζουν το κοινωνικό και οικονομικό σύστημα (Emily Martin).
 - Τους τρόπους με τους οποίους το σώμα διαμόρφωσε το μοντέλο της βιομηχανικής κοινωνίας.
 - Το σώμα προσομοίωνε εργοστάσια και συστήματα επικοινωνίας και ορισμένα μέρη του εκτελούσαν εξειδικευμένες λειτουργίες.

Φεμινιστικές θεωρίες 2/18

- Τον 20^ο αιώνα, η μοριακή βιολογία χρησιμοποίησε μεταφορές από την επιστήμη της πληροφορίας και το management.
 - Π.χ. Το κεντρικό νευρικό σύστημα αποτελεί το συντονιστικό κέντρο.

Φεμινιστικές θεωρίες 3/18

- Π.χ. Το γυναικείο αναπαραγωγικό σύστημα και οι ενδοκρινείς αδένες παρομοιάζονται με το ραδιοφωνικό πομπό.
- Π.χ. Το νευρικό σύστημα παρομοιάζεται με το τηλεφωνικό δίκτυο.

Φεμινιστικές θεωρίες 4/18

- Το γυναικείο σύστημα εγκεφάλου-ορμονών-ωοθηκών περιγράφεται ως μια ιεραρχία στην οποία δίνονται κατευθύνσεις.
 - Προσομοιάζει στη μορφή οργάνωσης των δυτικών κοινωνιών.

Φεμινιστικές θεωρίες 5/18

- Ως αποτέλεσμα, οι «φυσιολογικές» βιολογικές λειτουργίες ορίζονται με αρνητικούς όρους.
 - Π.χ. Η εμμηνόπαυση ως κατάρρευση ενός συστήματος εξουσίας.
 - Π.χ. Η εμμηνόρροια ως η αποτυχία του αναπαραγωγικού συστήματος να παράγει.

Φεμινιστικές θεωρίες 6/18

- Οι μεταφορές που χρησιμοποιούνται ενισχύουν τους παραδοσιακούς ρόλους που αποδίδονται στις γυναίκες.
 - Π.χ. Όταν μια γυναίκα έχει εμμηνόρροια , σημαίνει ότι έχει αποτύχει για ακόμα μια φορά να μείνει έγκυος.
 - Π.χ. Η εμμηνόπαυση την καθιστά μη παραγωγική και άχρηστη για την κοινωνία.

Φεμινιστικές θεωρίες 7/18

- Η γλώσσα που χρησιμοποιούν οι γυναίκες για να εννοιοδοτήσουν τον εαυτό τους επηρεάζεται από τον ισχύοντα ιατρικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό λόγο.
 - Η εικόνα που οι γυναίκες έχουν για το σώμα τους αντικατοπτρίζει την εικόνα των γιατρών.

Φεμινιστικές θεωρίες 8/18

- Κεντρική εικόνα των γυναικών:
 - «Ο εαυτός σου είναι διαφορετικός από το σώμα σου».

Φεμινιστικές θεωρίες 9/18

- Άλλες εννοιοδοτήσεις:
 - 1. «Το σώμα είναι κάτι στο οποίο ο εαυτός σου πρέπει να προσαρμοστεί ή το οποίο πρέπει να αντιμετωπίσει».
- [Οι γυναίκες νιώθουν άβολα με το σώμα τους και «δυσάρεστες» βιολογικές λειτουργίες πρέπει να «αντιμετωπιστούν»].

Φεμινιστικές θεωρίες 10/18

- 2. «Το σώμα σου χρειάζεται να ελέγχεται από τον εαυτό σου».

[Αναγκαίος ο έλεγχος πάνω στο σώμα γιατί μπορεί ξαφνικά το σώμα να βρεθεί εκτός αυτοελέγχου].

- 3. «Το σώμα σου σου στέλνει σήματα».

[Οι γυναίκες δρουν σύμφωνα με τα μηνύματα που στέλνει το «ξέχωρο» σώμα στον εαυτό].

Φεμινιστικές θεωρίες 11/18

– 4. «Η εμμηνόρροια, η εμμηνόπαυση, η εγκυμοσύνη και ο τοκετός είναι φάσεις που περνάς ή πράγματα που σου συμβαίνουν (και όχι πράγματα που κάνεις)».

[Απλά συμβαίνουν αυτές οι διαδικασίες και δε βιώνονται ως εμπειρία που ενοποιεί το φυσικό με το βιωμένο σώμα].

Φεμινιστικές θεωρίες 12/18

– 5. «Η εμμηνόρροια, η εμμηνόπαυση και οι ωδίνες του τοκετού είναι ξέχωρες από τον εαυτό».

[Είναι «οι ωδίνες» και όχι «οι δικές μου ωδίνες». «Συμβαίνουν», «τις παθαίνουν» ξέχωρα από τον εαυτό].

Φεμινιστικές θεωρίες 13/18

- Οι γυναίκες της εργατικής τάξης, σε αντίθεση με της μεσαίας, δε χρησιμοποιούν τις ιατρικές μεταφορές π.χ. της αποτυχημένης αναπαραγωγής.
 - Θεωρούν την εμμηνόπαυση, την εμμηνόρροια και την τεκνοποίηση ως μέρος της ζωής.

Φεμινιστικές θεωρίες 14/18

- Οι γυναίκες έχουν μια διαφορετική από την επικρατούσα άποψη για τον κόσμο γιατί βιώνουν το σώμα τους με διαφορετικό τρόπο.
 - Οι σωματικές τους λειτουργίες τις ακολουθούν παντού και ξεπερνούν τα όρια των διχοτομήσεων που πρεσβεύουν οι καπιταλιστικές κοινωνίες.
 - Σπίτι/εργασία, γυναίκες/άνδρες, ιδιωτικό/δημόσιο, φυσικό/πολιτιστικό.

Φεμινιστικές θεωρίες 15/18

- Χαρακτηριστικά της θεωρίας της Martin:
 - Ενσωματώνει το βιολογικό με το κοινωνικό.
 - Υπερβαίνει τις διχοτομήσεις μεταξύ φύλου και γένους, βιολογικού και κοινωνικού.

Φεμινιστικές θεωρίες 16/18

- Συνδυάζει τη νατουραλιστική, τη φαινομενολογική και την προσέγγιση της κοινωνικής μορφοποίησης.
- Τονίζει τη σημαντικότητα της ενσωματωμένης κοινωνικής πράξης.
- Επισημαίνει ότι η εμπειρία των γυναικών για το σώμα, μέσα από εμπειρικές μελέτες, συμβάλλει στην κατανόηση και τη θεωρητική ανάπτυξη του θέματος.

Φεμινιστικές θεωρίες 17/18

- Χάρη στη φεμινιστική βιβλιογραφία αναδείχτηκε η σημασία του σώματος και η κοινωνιολογία άρχισε να βλέπει το σώμα με διαφορετικό βλέμμα.

Φεμινιστικές θεωρίες 18/18

- Στόχος του δεύτερου φεμινιστικού κινήματος ήταν να διεκδικήσει τον έλεγχο του γυναικείου σώματος που έχει έντονα ιατρικοποιηθεί.
 - Θα χρειαστεί αρκετή προσπάθεια για την επανάκτηση του ελέγχου καθώς οι καινοτομίες στην ιατρική τεχνολογία επιτρέπουν περισσότερους και διάφορους τρόπους ελέγχου πάνω στο σώμα των γυναικών.

[Π.χ. Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής].

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 1/16

- Δύο από τα βασικά θέματα που πραγματεύεται η κοινωνιολογία του σώματος είναι:
 - Η ρύθμιση των σωμάτων.
 - Ο έλεγχος της αναπαραγωγής.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 2/16

- Υπάρχει άμεση σύνδεση με τον έλεγχο της γυναικείας σεξουαλικότητας.
 - Η γυναικεία σεξουαλικότητα αποτελούσε ανέκαθεν μέριμνα των θρησκευτικών και κοσμικών δυτικών πατριαρχικών κοινωνικών.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 3/16

- Η αναπαραγωγική τεχνολογία χρησιμοποιήθηκε με διττό σκοπό:
 - Ρύθμιση πληθυσμών.
 - Έλεγχος της αναπαραγωγικής δραστηριότητας των γυναικών με βάση το κοινωνικό, οικονομικό και θρησκευτικό τους πλαίσιο.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 4/16

- Οι τεχνολογίες αναπαραγωγής τροποποίησαν τις αντιλήψεις για τα όρια μεταξύ κοινωνικού και φυσικού σώματος.
 - Ωστόσο, από μόνες δε διαμορφώνουν τις ζωές των ανθρώπων.
 - Είναι η νοηματοδότηση που δίνεται στο πλαίσιο του εκάστοτε κοινωνικού και πολιτικού συστήματος.
 - Είναι η εφαρμογή τους που αποτελεί κοινωνικό ζήτημα.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 5/16

- Κατηγορίες τεχνολογιών αναπαραγωγής:
 - 1. Τεχνολογίες ελέγχου της γονιμότητας.
[Χάπι, διάφραγμα, ενδομητρικές συσκευές, προφυλακτικό].
 - 2. Τεχνολογίες διαχείρισης του τοκετού και της τεκνοποίησης.
[Μηχανήματα παρακολούθησης του εμβρύου, επισιοτομή, καισαρική, εμβρυουλκός].

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 6/16

- 3. Τεχνικές εξέτασης που «παρακολουθούν» το έμβρυο για την περίπτωση «ελαττωμάτων».
[Υπέρηχοι, αμνιοκέντηση].
- 4. Τεχνολογίες σύλληψης, που σχεδιάστηκαν για να ξεπεραστεί η στειρότητα (**Νέες Τεχνολογίες Αναπαραγωγής**).
[Τεχνητή γονιμοποίηση από σπέρμα δότη, φάρμακα γονιμότητας, εργαστηριακή γονιμοποίηση, δωρεά εμβρύου, διατήρηση γαμετών και εμβρύων σε χαμηλή θερμοκρασία].

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 7/16

- Τεχνολογίες αναπαραγωγής που μπορεί να πραγματοποιηθούν από τον καθένα στο σπίτι του είναι:
 - Η τεχνητή γονιμοποίηση από σπέρμα δότη (που χρησιμοποιείται στη Βρετανία από το '30).
 - Η γονεϊκή αντικατάσταση με αυτογονιμοποίηση (Φεμινιστική Ομάδα Αυτο-Γονιμοποίησης, στη Βρετανία).

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 8/16

- Το 1982 συστάθηκε η **Επιτροπή Warnock**, για να υπερασπιστεί την πεποίθηση ότι κάθε είδος τεχνητής αναπαραγωγής πρέπει να υπόκειται μόνο σε ιατρικές και νομικές ρυθμίσεις, αμφισβητώντας την αξιοπιστία και εγκυρότητα των πράξεων των γυναικών και για να μετριαστούν οι φόβοι του κοινού απέναντι στους νέους τρόπους σύλληψης.
 - Αν οι απλοί άνθρωποι έκαναν τους δικούς τους διακανονισμούς, θα απειλούνταν η κοινωνική διευθέτηση.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 9/16

- Η γονιμοποίηση στο εργαστήριο είναι μια πιο σύνθετη τεχνική.
 - Αίρει μια σειρά νομικών και ηθικών ζητημάτων.
 - Προβάλλει τη γυναικείου σώματος στις δυτικές κοινωνίες.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 10/16

- 1. Το ζήτημα της πατρότητας και της μητρότητας.
 - Στα δύο είδη μητέρας (βιολογική, κοινωνική) προστίθεται η αντικαταστάτρια/κυοφορούσα.
 - Προκύπτει το δίλημμα: Είναι βέβαιο ποια είναι η μητέρα ή όχι;

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 11/16

- Οι αντιδράσεις στα διλήμματα αυτά:
 - Ενισχύουν τις υπάρχουσες πεποιθήσεις για την κοινωνική οργάνωση της σεξουαλικότητας και της αναπαραγωγής.
 - Ενισχύουν την ιδεολογία της μητρότητας.
 - Αναδεικνύουν την η πατριαρχική οικογενειακή ζωή.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 12/16

- 2. Το ζήτημα της θέσης της εγκυμοσύνης.
 - Είναι τεχνολογικά δυνατό να αγνοείται η θέση της εγκύου ως ανθρώπινου όντος.
- [Π.χ. Η γέννηση παιδιών με καισαρική τομή από εγκεφαλικά νεκρές γυναίκες].

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 13/16

- Οι αντιδράσεις απέναντι στις νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής διαφέρουν.
 - Υπάρχουν γιατροί που απορρίπτουν το «ευγονικό μοντέλο» και υιοθετούν το «θεραπευτικό μοντέλο».
 - Π.χ. Η στειρότητα αντιμετωπίζεται θεραπευτικά ως νόσος.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 14/16

- Για κάποιους, η δημιουργία των νέων τεχνολογιών αναπαραγωγής αντιπροσωπεύει τη διάθεση των ανδρών να ελέγχουν τις γυναίκες καθώς η επιθυμία τους είναι η αποτελεσματική αναπαραγωγική ισχύ.

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 15/16

- Σύμφωνα με άλλους, δεν είναι οι νέες τεχνολογίες προβληματικές αλλά το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εφαρμόζονται.
- Άλλες φεμινίστριες, έδειξαν ότι οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής συμβάλλουν στις κοινωνικές ανισότητες.

[Π.χ. Όλο και συχνότερα, κλινικές στειρότητας απαντώνται μόνο στον ιδιωτικό τομέα].

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής 16/16

- Η αναγνώριση του σώματος ως πεδίο πολιτικής διαμάχης επηρέασε σημαντικά το κίνημα για την υγεία των γυναικών.
 - Η γνώση του γυναικείου σώματος επανακτάται από τις γυναίκες.
 - Οι γυναίκες δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως παθητικά αντικείμενα που δεν έχουν λόγο στις επεμβάσεις που θέλουν πάνω στο σώμα τους.
 - Τα σώματα συνιστούν κεντρικό σημείο πολιτικής αντιπαράθεσης και αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στον τομέα της υγείας.

Βιβλιογραφία

Nettleton, S. (1995). *Κοινωνιολογία της Υγείας και της Ασθένειας*. (Μετάφρ. Ανθή Βακάκη, 2002). Αθήνα: Τυπωθήτω-ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ.

Σημείωμα Αναφοράς

Γκούβα, Μ. (2015). Κοινωνιολογία της Υγείας. ΤΕΙ Ηπείρου.

Διαθέσιμο από:

<http://eclass.teiep.gr/courses/NOSH104/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές [1] ή μεταγενέστερη. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, Διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Ευαγγελία Ι. Κοσμά
Ιωάννινα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη Δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει) μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

